

YENİ TÜRKİYENİN SİYASAL, KÜLTÜREL VE EKONOMSAL TEKÂMÜLÜ

Yapılan davet üzerine, Ord. profesör Dr. F. Neumark tarafından 4 haz. 1935 te Strasbourgda verilmiş olan bir konferansın metnidir.

Huzurunuzda, tetkikinden büyük bir haz ve şeref duyduğum "Yeni Türkiye,, mevzuu hakkındaki düşüncelerimi, derin ve etraflı bir şekilde bir tek konferans içine sıkıştırmak imkânsızdır. Diğer taraftan, Türkiyede geçirdiğim hemen iki seneye yakın bir zaman, bugünkü Türkiye Devleti ve bugünkü Türk ulusu hakkında isabetli hükümler verebilmek için zarurî olan, afakî ve enfüsi âmillere ait bilgileri, tam ve mükemmel bir şekilde elde edebilmeme kâfi gelmemiştir. Çünkü genç Cumhuriyeti batı kültürünün bütün fayda ve iyiliklerine imkân dahilinde kavuşturabilmek için yapılan ve dikkate değer muvaffakiyetlerle neticelenen gayretlere rağmen, Türkiyenin daha bugün, hatta belki de bilhassa bugün sıklet merkezi Asyada bulunan bir ülke olduğunu, Türkiye halkının ve Türk kurumlarının orta seviyeli bir Avrupalı için kavranılması güç bir çok hususiyetler gösterdiğini unutmamak gerektir.

Gerçek bugünkü Türkiyenin % 97 si ve genel nüfusunun %92si Asyada bulunmaktadır. İdare merkezinin artık İstanbul olmayıp Ankarada bulunması da ayrıca manidar bir nokta teşkil eder. Yeni Türkiye artık eski Osmanlı İmparatorluğunu Avrupa ve Afrikada hakikî ulusal sınırlarını geçmiş geniş ülkelere sahip bir memleket değildir. Aynı zamanda, ulusal bakımdan da, önemli olan bu coğ-

rafi temerküzü, şüphesiz ki bugünkü devletin belli başlı ve yeknesak bir bütün teşkil edebilmiş olmasının en başlıca sebeplerinden biridir.

Bununla beraber, bugünkü Türkiye, bundan otuz yıl önce kastedilen mana ile bir "Şark ülkesi", olmaktan çok uzaktır. Bu noktayı anlayabilmek için umumiyetle bütün şarkın, içinden inkilâpçı bir değişim geçirmekte olduğunu düşünmek kâfidir. Fakat bugün bilhassa Türkiye, doğu ve batı dünyaları arasında bağlayıcılık rolünü her ülkeden ziyade ve her zamandan daha mükemmel bir şekilde başarmaktadır. Genel harbin sonundanberi Türkiye, iki kültür dünyasının eski siyasal ve ekonomo - soysal tenakuslarını az çok telif çalısan bir tekâmül hareketinin içinde bulunmaktadır. Nafiz olmiyan bir müşahit gözü ile bakılınca, yeni Türkiyede, bazı temayüller dahilinde geçmiş zamanlara ait "muta",ların biraz fazlaca ihmal edilmiş olduğu zannedilebilir. Fakat hakikatte, Cumhuriyet Türkiyesinin, bu hareketlerinde, eski İmparatorluk tarafından asırlarca güdülen fena siyasanın bıraktığı kötü miraslardan kurtulmak gibi, haklı istekten başka bir şey görmemek gerektir. Demek oluyor ki bir tarafa bırakılmak istenilen mazi, imparatorluğun parçalanması, düşkünlük ve gerilik zamanları, yani Türkiyenin bütün dünyada "hasta adam", diye anıldığı devirdir. Bilâkis, daha eski geçmişlerdeki Türk tarihinin şerefli sahifeleri her zamandan daha ziyade anılmaktadır. İşte bu çok eski ananeleri tekrar kucaklamak suretile mazi ve istikbal arasındaki zarurî bağları kurmak, ve hakikî bir Türk kültürünün temellerini atmak ülküsü güdülmemektedir.

Gerçek her gün, Türkiyede her alan, her şey durmadan ilerliyen bir tekâmül seyri içinde bulunmaktadır. Bu itibarla bugün tespit edilen bir vaziyetin yarın artık eskimis, günlük tazeliğini ve doğruluğunu kaybetmiş bir hale düşmesini tabiiğ bulmak gerektir. Buna rağmen sırf bugüne kadar elde edilen önemli değişimin neticeleri ile artık bir yeni Türkiyeden bahsetmek kabildir. İşte size siyasal, kültürel ve ekonomsal alanlarda şimdiye kadar elde edilmiş olan bu yeni neticelerle, bugün mevcut olan temayüllerden ve ilerde alınması düşünülen tedbirlerden bahsetmek istiyorum.

Fakat bu suretle üç kısma ayırmış olduğum asıl araştırmalara girişmezden önce, müsadenizle konunun layikıyla kavranılması için faydalı bazı mülâhazalarda bulunmak istiyorum.

Türkiyenin bugünkü durumunu, zarurî olan bütün ilmi ihtiyat kayıtlarını muhafaza etmek suretiyle geçmiş zamanlardaki Avrupa tarihile mukayese edecek olursak, bazı benzerliklerle karşılaşmama-

mız kabil değildir. XIX uncu yüzyılın sonlarına, hatta belki de büyük harbin başlangıcına kadar Türkiye, ortaçağdaki Avrupanın durumunu andırmaktaydı. Eski Osmanlı İmparatorluğunda siyasal, ekonomsal ve soysal bütün faaliyetler dinî fikir ve hareketlerin, - yani islâmlığın - hakim tesiri altında bulunmakta, her yerde ve her işte ananacılığın, mukadderata bağlanmanın büyük bir rol oynadığı görülmekte idi. Bu halin harpten sonra birdenbire ortadan kalktığını görüyoruz.

Bugünkü duruma gelince, belki de ortaçağı takip eden bir Türk merkantilizminin mevcudiyetinden bahsetmek kabildir. Gerçek iyi düşünülecek olursa, Türkiye için zamanımızda bir çok Avrupa ülkelerinde hüküm sürmekte olan sisteme benzer bir Yeni Merkantilizmden ziyade hakikî bir merkantilizmden bahsetmek daha muvafık olabilir. Zira hatırlıyalım ki merkantilizmi belirten başlıca vasıflar, bilhassa ulusal vicdanın doğması ile modern devletlerin kuruluşu, devletin ve siyasal düşüncelerin, sosyetenin her alanında ve bilhassa ekonomide hâkim oluşu, nihayet ekonomsal yaşayışın, endüstrileşmesini, planlı ekonominin kurulmasını, ve ekonominin dinamik — kuvvanî — bir şekil almasına doğru ilk denemelerin baş göstermesinden ibarettir. Halbuki bu noktaların yeni Türkiyede aynen mevcut olduğunu tespit etmek kabildir. Bu itibarla insan şöyle bir sorguyu sormaktan kendini alamaz. Acaba merkantilizm, evvelce Avrupayı olduğu gibi, yarın da Türkiyeyi liberal kapitalizme sürükleyecekmi? Yoksa yeni Türkiye, batı dünyasının denemelerinden istifade ederek modern ekonomi tekâmülünde bu merhaleyi atlıyarak mı ilerliyecek?

I.

Mevzua girmek için yaptığımız bu mülâhazalardan sonra, Türkiyenin siyasal durumuna bir göz atacak olursak, her şeyden evvel, yabancı ülkelerde sık sık münakaşa edilen bir meseleye temas etmek mecburiyetinde olduğumuzu görürüz. Bu mesele bir sorgu içine sıkıştırılabilir; Bugünkü Türkiye rejimi bir diktatörlük müdür?

Gerçek bu sorguya sadece bir " evet „ veya " hayır „la karşılık vermek kabil değildir. Bazı dış benzerliklere rağmen, Türk devletin sistemi, hakikatte faşist İtalya, veya nasyonal sosyalist Almanya da olduğundan tamamen ayrı ve başkadır. 1924 Teşkilâtı Esasiye kanununda, ve memleketin biricik fırkası olan Cumhuriyet Halk Partisinin resmî programına göre, bugünkü Türkiye demokratik bir

Cumhuriyettir. Parlamento, Türkiye Büyük Millet Meclisi - Kamutay - adı verilen bir tek meclisten ibarettir. Türk ulusunun hakikî ve biricik mümessili olan Kamutay, onun adına Ulusal egemenliği kullanır. İcra kuvveti Kamutay tarafından 4 yıllık bir müddet için seçilen bir Cumhur reisi ile Cumhur reisinin tayin ettiği Başvekil başkanlığı altında, ve yine sayılablardan mürekkep bakanlar heyetine verilmiştir. Kamutay kendiliğinden içtima edebildiği gibi, zaruret oldukça, Cumhur reisi tarafından da fevkalâde olarak içtimaa çağrılabilir. Cumhurreisi esas teşkilât ve bütçe yasaları müstesna olmak üzere, bazı kanunların ikinci defa müzakere edilmesini isteyebilir. Fakat bu salâhiyet Parlemtentonun ikinci bir defa reyini kullanması ile hükümden düşer. Şu halde "suspensif,, mahiyette bir "veto,, hakkında fazla bir şey ifade edemez. İlâve edelim ki Parlemtentonun ikinci defa olarak reyini kullanmasının hüküm ifade edebilmesi için özel bir **Quorum** (vasıflı bir ekseriyet) zarurî değildir. Diğer taraftan, bariz antlaşmalarının akti, harp, umumî af ilânı kamutayın kudret ve salâhiyeti dahilindedir. Esas teşkilât kanununda Türkiye devletinin Cumhuriyet ile idare edildiğini tespit eden maddenin her hangi bir şekilde tekrar müzakere edilmesini mutlak ve katî bir şekilde imkânsız olduğuna müteallik hüküm de zikre değer mahiyettedir.

Teşkilâtı esasiye kanununun bazı maddeleri geniş mikyasta büyük Fransız İnkilabının fikirlerinden ilham almak suretile bütün vatandaşlarına şamil olan haklara ait hükümleri ihtiva etmektedir. Bu hükümler, aynıyle eski "Vaymar,, *Weimar* esas kanunundaki Alman esas kanunundaki Alman vatandaşlarının esaslı hak ve vazifelerinin deki bazı hükümleri de hatırlatmaktadır. Bu münasebetle Yeni Türkiyenin ne ferdî ne meslekî hiç bir imtiyaz tanımadığını Türk esas teşkilâtına göre Türkiye halkının hiç bir din ve ırk farkı gözetilmeyen Türk vatandaşlığından ibaret olduğunu söylemekle iktifa edelim.

Teşkilâtı esasiye kanununun 86 ıncı maddesi harp, buhran, isyan gibi hallerde, bakanlar heyetine, urfî idare ilân etmek hakkını vermekte, ve fakat keyfiyeti derhal "kamutayın tasdikine arz etmek meburiyetini de yüklemektedir. Bu nokta istisna edilecek olursa Türkiye, Esas teşkilât hukukuna nazaran, bir Diktatörlük nazara arz etmekten çok uzaktır. Hukuk bakımından Türkiye Cumhuriyeti tamamen demokratik bir teşkilâta maliktir. Fakat filen, genç Türkiyede, bütün siyasal yaşayış ve faaliyetin Devlet reisi ve aynı zamanda biricik partinin şefi olan Atatürkün çelik iradesi ile çev-

rildiğini kabul etmek gerektir. Eğer Türk ulusu idare ve mukadderatını tam bir güvenle bu büyük adamın ve başta İsmet İnönü olmak üzere en yakın arkadaşlarının ellerine bırakmışsa, bunun sebebini mutlaka şu noktada görmek icap eder: Ulusal kurtuluş savaşının muzaffer kamutanı olan Gazi, aynı zamanda modern Türk devletini kuran, Türklere ulusal vicdanı uyandıran siyasal, kültürel ve ekonomsal devrimleri başarmış olan önder Atatürktür.

Bir taraftan eski Osmanlı İmparatorluğunun siyasal ve soysal durumu, diğer taraftan, geçmiş zamanların bıraktığı kötü miraslar, göz önünde tutularak, ihtimal ki Türkiyede de bütün kuvveti bir tek başta toplanmasının zamanı olacağına hükmetmek kabil olabilir. Fakat yeni Türkiyenin başında buluna adam, kendi isteği ile böyle hudutsuz ve hakikî bir diktatörlüğü kurmak istememiştir. Bugünkü Türkiye Cumhuriyetinin kudret ve salâhiyetleri geniş miyasta liberal fikirlerden kaynak alan Esas teşkilât kanunu temdit edilmiş bulunmaktadır. Fakat Türkiye halkı, siyaset haklarının süi istimalini ve bilhassa kuvvet ve idarenin dağılmasının siyasal alanlara henüz şahsî tecrübelerine sahip olmayan bir ulus için ifade edebileceği tehlikeleri hakkı ile kavramıştır. Bu itibarla, bugünkü Türkiyede bu nevi "terbiyevî diktatörlük," (Dictature éducatrice) mevcut olduğu soylenebilir.

Bundan beş yıl önce Türkiyede bir ikinci siyasal parti kurmak için bir deneme yapılmış olduğunu söylemek lâzımdır. Başlangıcında elde edilen bazı küçük muvaffakiyetlerden sonra bu deneme süratle ve tam bir muvaffakizetsizlikle neticelenmiştir. İşte o gündenberi halk partisi yukarıda da işaret ettiğimiz inhisarcı vaziyetini muhafaza etmektedir. Fakat bazı vakıalar iktidar mevkiinde bulunanlara şu veya bu sebepten dolayı parti azası olmıyan vatandaşların bütünü idareye iştirak imkânlarından mahrum edilmelerinin arzu edilmediğini göstermektedir. Ezcümle son parlamento seçimi esasında bazı ekalliyet unsurlarını temsil eden mustakil sayılabilecekler kabul edilmiştir. Şüphe yok ki gayet az miktarda olan bu mustakil sayılabileceklerin kanunî mevzuat üzerinde müspet bir tesir ve nüfuz sahibi olmalarına imkân yoktur. Fakat fikrimce zikrettiğim bu vakıanın mahiyeti şudur: Türkiyede siyasal kuvvetin müte-merkez bir şekilde kullanılmasına rağmen bu suretle Esasî teşkilât kanununun ifade ettiği demokrasi zihniyetini unutturmamak, muhafaza etmek gayesi güdülmektedir.

Cumhuriyet ve demokrasi esaslarına tapan Halk partisi, faaliyet programı için, milliyetçilik, devletçilik ve layiklik esaslarını kabul

etmiştir. Devletçilik ve layiklikten ilerde bahsedeceğimiz, fakat daha şimdiden söyliyelim ki halk partisi programına göre milliyetçilik, Türk cemiasının hususî vasıflarını ve benliğini muhafaza etmek için birliğinin faydalarını inkâr etmemekle beraber, Emperyalizme de düşmiyen bir milliyetçiliktir. Gerçek yabancılar bazen Türk milliyetçiliğinin siyasal, hatta kültürel alanlardaki bazı ifratlarından şikâyet etmektedirler. Bu hususta prensip itibariyle haklı olabilirler, fakat burada iki noktayı gözden uzak tutmamak gerekir; 1 — Milliyetçi fikirlerin bütün dünyada yayılmış olması. 2 — Türk milliyetçiliğinin bir "reaksiyon,, aksülamel mahiyetinde bir hareket oluşu. Gerçek Türkiye geçen yüzyılda sultanların gösterdikleri kötü ve egoist siyasa ile Avrupanın büyük devletleri elinde siyasal ve ekonomsal istiklâlından mahrum bir nevi "yarım koloni,, haline düşmüştü. Bu itibarla bugünkü hükûmetin netice ve inkişafı çalışmayı kendisine en esaslı bir ödev olarak telâkki ettiği ulusal vicdanının tekrar doğuşu ile azçok ifratlardan kurtulamıyan ve bir parça da inhisarcı *exclusive* bir duruma düşüleceği kolaylıkla anlaşılabilir. Daha önce de işaret etmiş olduğum gibi bugünkü Türkiye, emperyalizm temayüllerinden tamamıyla uzak bulunmaktadır. Yeni Türkiye gayet milliyetçi fakat aynı zamanda sarîh şekilde barış-sever bir devlettir. Bu koyu barış-severlik Türkiyenin itibarını "*Prestige*,,inin ve ulusal nüfuzunun gittikçe artmasına mani olmamıştır. Mahut kapitülasyonların ortadan kalkması kıymetli dış işler bakanı Dr, Rüştü Aras uluslar kurumu konseyinin son toplantısına başkanlık etmiş olması bu iddianın doğruluğunu gösterebilecek vakıalardandır. Bu noktalara Türkiyenin Balkan anlaşmasında önemli bir rol oynadığını ve bütün komşularıyla olan münasebetlerini mükemmel bir şekilde idare ettiğini de ilâve etmek gerektir. Hatta denilebilir ki bugünkü Türkiyenin en yakın dostları Rusya ve Yunanistan, genel savaşta veya ulusal kurtuluş hareketinde en büyük düşmanları olan ülkelerdir. İç politika usullerinin bütün farklarına rağmen Cumhuriyet Türkiyesinin bilhassa Sovyet Rusya ile olan dostluk münasebetleri ile durmadan inkişaf etmiş olduğu malumdur. Fakat Yeni Türkiyenin kurduğu dostluk münasebetleri bunlardan ibaret değildir. İran şahının geçen sene Türkiye Cumhuriyetine yaptığı uzun ve resmî ziyaretin şüphesiz ki iki memleket arasındaki dostluğun kuvvetlenmesine büyük yardımları dokunmuştur.

II.

Biraz önce ana hatlarını çizdiğim " Türk esas teşkilât „ kanunu iki defa tadil edilmiştir. Her iki tadil, konferansımın ikinci kısmını teşkil eden kültürel devrimin seyri ve safhaları için önemli mülâhazalara meydan verilecek mahiyettedirler.

1928 de yapılmış olan bu değişikliklerden birincisi, laiklik meselesile alâkadardır. Bu tarihten itibaren " islâmlık „ türk devletinin resmî dinî olmaktan çıkmıştır. Bugün, din ve politikanın tamamen ayrılması prensibi tam bir şekilde teessüs etmiştir.

"Esas teşkilât„ yasasındaki, birinci değişiklikler, azçok içinden bir bağılılığı olan ikinci tadil de geçen yıl yapılmış, Türk kadınına erkeklerle, müsavi şartlarla, seçme ve seçilme hakkını bahşetmiştir.

Avrupalıların, Türk ulusunun tuttuğu fikrî yükseliş ve kurtuluş yolu üzerinde, kattetmiş olduğu bu önemli ve içinden inkılapçı merhalelerin, ehemmiyetini kavramaları oldukça güçtür. Daha bir yüzyıl önce, soysal yaşayışın bütün alanlarında, şeriat hâkim olmuş, hatta, XIX uncu yüzyılda, yapılan "tanzimattan„ sonra da islâmlık fikir ve akideleri, halkın gıda ve giyim meselelerine kadar, bütün varlık ve yaşayış tarzında, âmil ve müessir olmuştur. Soysal yaşayışta, mutlak bir kudrete sahip bulunan dinin tesiri altında, Türk kadını haremlere kapatılarak, nadiren yaptığı gezintilerde kalın çarşafarla erkeklerin gözlerinden saklanılmış, hatta tramvaylarda bile, bir takım perdelerle ayrılan kısımlarda oturmağa mecbur edilmiş, bu suretle soysal ve siyasal yaşayışın tamamen dışında tutulmuştur. Türk kadınının eskiken içinde bulunduğu tecridi ve madunluk durumuna karşılık, bugün, hemen cins farkı gözetilmeden verilmiş olan haklar yer almıştır. Şimdi Türkiyeye gelecek olursanız, on yıllık kısa bir zaman içinde, büyük bir mikyasta, Avrupalı kadınlara yetişmiş, siyasal ve soysal meselelere alâka gösteren, danseden, spor yapan, serbest mesleklerde önemli bir yer almağa başlayan bir Türk kadını göreceksiniz. Anadolu da daha eski biçimde çarşaf giyen yüzlerini erkeklerden saklıyan kadınlara tesadüf edebilirsiniz. Hatta yalnız köylerde, küçük şehirlerde değil, daha büyük merkezlerdeki ailelerde bile halâ kadınların az çok geçmiş zamanlardaki vaziyetlerini muhafaza ettikleri vakidir. Umumî hayattan tecerrüt etmiş bir vaziyette yaşamakta, fakat gayet geniş mikyasta kız ve erkek çocuklarını hâkim bir idare altında bulundurmaktadırlar. Hülâsa, bugün Türk kadını gayet tipik bir intikal devresi geçirmektedir. Buna rağmen sırf şimdiye kadar elde edilmiş olan neticelerin büyüklüğü

bundan dört ay evvel, eski sultanların en büyük haremlerini saklayan Yıldız sarayında Arısı-ulusal Kadınlar Kongresinin toplanması münasebetile kendini göstermiş; bu tarihî hadiseye özel bir önem vermiştir.

Yeni Türkiyenin lâiyklik davası tam bir tekâmül halindedir. Bugün ruhanilerin bütün faaliyeti sırf din işlerine inhisar etmiş bulunmaktadır. Bir misal olarak Türkiyenin en mükemmel ve modern hukukî mevzuattan olan İsvicre medenî kanununu kabul etmiş olduğunu zikredebiliriz. Diğer önemli bir nokta da her türlü ilmî terakkiye düşman olan ruhbanın - hocaların - tedrisat alanında bütün nüfuzunu ve faal rolünü kaybetmiş olmasıdır. Fes kaldırıldıktan sonra yeni bir kanunla, ruhanî kılığın ancak mabetlerde giyilmesine müsaade edilmiş ve nihayet son günlerde haftalık dinlenme günü olmak üzere Cuma yerine Pazar kabul edilmiştir. Bu son değişim ayrıca ekonomsal bakımdan da önemlidir. Bütün bu reform ve değişimlerin bazı irtica hareketleri ile karşılaşmaması şaşılacak bir hadise teşkil edebilirdi. Hakikaten zaman zaman Türkiyede bazı mukavemet hareketleri duyulmuştur. Fakat bu irtica denemeleri gittikçe zayıflamış, seyrekleşmiş ve daima kolaylıkla önü alınmıştır. Bu nokta bir taraftan hükümet kuvvetinin sağlamlığı ve merkezîyetçi bir şekilde idare edilmesi, diğer taraftan da halkın devlet rejiminin sarsılmaz bir sevgi ve inançla bağlı olması ile izah edilebilir. Layiklik prensibini sıkı ve açık bir şekilde bağlı olan tek fırka rejimde ruhban irticainin muvaffak olmasına imkân yoktur.

Dinî tedrisat mevcut olduğu zamana ait vaziyet hakkında bir fikir verebilmek için bir kaç rakkam yazacağım. 1927 de mevcut 14.000 mektep binasına mukabil 29.000 cami vardı; bu kemmi ifade eski tedrisatın mahiyetini ve taşıdığı zihniyet ve ruhun manası yanında pek ehemmiyetsizdir. Filhakika bu mekteplerde talebeye ezbercilik usulleri ile ders verilmekte, çocuklarda ilmî ve tenkidî bir fikrin uyanmasına manî olunmakta idi.

Cümhuriyet bu durumu baştan başa değiştirmeye muvaffak olmuştur. Fakat bu amaca erişmek için daha önce yapılması gerekli olan diğer değişimler vardır. Bunların en önemlisi şüphe yok ki öğrenilmesi gayet güç Arap harfleri yerine göze daha az güzel görünen fakat her halde çok daha kolay olan Lâtin alfabesinin kabul edilmesidir. Bu değişim derhal tesirini göstermiş, okuyup yazma bilmiyenlerin sayısı dikkate değer bir şekilde azalmıştır. Bu hususta yaşlı adamlar için hususî kurslar açılmış, devlet reisi muhtelif gezileri esnasında bu dersanelerde çok defa kendisi

hocalık etmiştir. Bütün bunlar yapılan reformun önemini meydana koymaktadır. Bu zaman esnasında mekteplerin sayısı çoğalmıştır. Buna rağmen tabiiğ on yıl içinde bir yüzyılın fenalıklarını ve eksiklerini ortadan kaldırmak kabil değildir. Filvaki 1927 sayımına göre okuyup yazma bilmiyenlerin nispeti genel nüfusun %90'ından fazla bir nispetindedir. Bu sayılardan Türkiyede eskiden okuyup yazma bilgisinin bilhassa şehirlerde oturan gayet mahdut bir soysal tabakaya inhisar ettiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla bugün köylüler arasında da okuma ve diğer bilgilerin yayılmasına büyük özenle çalışılmakta ziraî mıntakalarda özel kurslar yapılmaktadır.

Burada 1933 te yapılan İstanbul Üniversitesi'nin reformundan da bahsetmeliyim. Bu reformun hazırlanması Cenevreli prof. Malche isminde tanınmış bir mütehasşısı tevdi edilmiş ve ıslah projesinin tatbikinde, Türk meslekdaşları ile mükemmmel bir şekilde birlikte çalışan bir çok Fransız, Alman, İsviçreli yabancı profesörlerden istifade edilmiştir. Yalnız maddî müesseselere değil, aynı zamanda, daha doğrusu bilhassa ilmî zihniyete taallük eden bir reformun bütün hayırlı neticelerini tabii iki yıl gibi çok kısa bir zamanda elde etmek kabil değildir. Fakat şimdiye kadar elde edilen neticelere göre, muvaffakiyet yolunda son amaçlara irişileceği umulabilir.

Şüphe yoktur ki bir kaç yıl zarfında, İstanbul Üniversitesi sahip olduğu Klinikler, Laboratuvarlar ve Enstitülerle en modern, Avrupa Üniversiteleri ile boy ölçüşebilecek bir duruma gelecektir. Bir kaç fakülteden mürekkep olan Ankara Ziraat Enstitüsü ise ergeç ikinci bir Üniversite halini almağa namzettir. Harf inkilabından daha az ehemmiyetli olmiyan diğer bir devrim de Atatürkün eğilmez iradesi ile bizzat meşgul olduğu dil değişimidir. Filhakika eskiden kullanılan Osmanlıca, Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerden mürekkep garip bir halitadan ibaretti. Esasen büyük halk kütlelerinin yabancıları oldukları bu dil küçük bir münevverler külesinin elinde kalmış, ne konuşma, ne de yazı tarzı, orta seviyeli halk adamları ve bilhassa Anadolu köylüsü tarafından anlaşılmamıştır. Bu duruma karşı gelmek ve fakat aynı zamanda ulusal vicdanı pekleştirmek için, dil reformu yapılması hususunda büyük bir özenli çalışmakta, kabil olduğu kadar yabancı sözler yerine öz Türkçeleri kullanılmaktadır. Bu hususta Anadolu'da konuşulan dile olduğu kadar yarı unutulmuş eski Türkçe sözlere müracaat edilmekte, nihayet ayrıca da yeniden kelimeler bulunmaktadır. İlmî istilahlar için güdülen prensip ise umumiyetle arısı-ulusal şekilde kabul edilmiş kelimeleri almaktan ibarettir. İşte bir dilin kısmen olsa

bile yeniden kurulması hadisesinden başka bir şey olmıyan bütün bu anlattıklarımız, filoloji âlimleri için ne kadar dikkate değer bir mevzudur. Bütün bu işlerle Atatürkün başkanlığı altında çalışan bir komisyon meşgul olmaktadır. Bu değişimin henüz tekâmül seyrini takib etmekte olmasına rağmen daha şimdiden bir çok öz türkçe sözler eskiden kullanılan arapca ve farsca kelimelerin yerlerini almışlardır. Ayrıca eskiden kullanılan bey, paşa, efendi gibi ünvanların artık resmî şekilde mevcut olmadığını ilâve edelim. Fakat daha önemli olan diğer bir yeniliğin de son günlerde çıkan yasa ile vatandaşların soyadı taşımağa mecbur edilmeleridir. Bunun için mesele evvelce Ali Hüseyin Bey ismini taşıyan bir Türk, Bay Ali Tan, adıyla çağırılmaktadır. Yeni soy adlarının Türkçe olarak Rum, Ermeni ve Yahudi Türk vatandaşları tarafından da alınması bu muhtelif unsurlar arasında evvelce mevcut olan bazı dış milliyet ve ırk farklarını ortadan kaldırmağa ve bu suretle, hiç bir din ve ırk farkı gözetilmeden bütün Türkiye halkının Türk olduğunu söyliyene esas teşkilat kanununun 88inci maddesinin tahakkukuna yardım edecektir. Vaktin müsaadesizliğinden, ne kadar önemli olursa olsun, Türkiyede yapılmış olan diğer kültürel değişimlerin tetkikine esaslı bir şekilde girişmek imkânına malik değilim. Bunun için muhtelif alanlarda yapılan bazı değişimleri sadece saymakla iktifa edeceğim. Bunların arasında, Gregoryen takviminin kabul edilmiş olduğu, sokaklara muntazam şekilde ad konulduğunu, ve evlere de aynı surette numara konulmakta olduğunu söyleyebiliriz. Evvelce bir evi veya resmî bir daireyi yapılan tarif ile bulmak bir yabancı için ekseriya pek güç, bazan da neticesiz zahmetlere katlanılmasını icap ettirmekte idi. Ayrıca eski mikyaslar kaldırılarak bunun yerine metro ve kilo sistemi kabul edilmiş, ve son zamanlarda musikî sahasında da bazı yenilikler yapılmıştır. Muktedir Avrupalı mütehassıslar getirmek, istidat sahibi Türk gençlerinin tahsillerini tamamlamak için yabancı memleketlere göndermek suretiyle büyük bir özenle çalışırken, garp müesseselerini sadece taklit etmek değil, bunları Türk kültürüne ve yurdun özel ihtiyaçlarına uydurmak amacı güdülmektedir. Geçen yıl Ankarada genç bir Türk mimarı tarafından yapılmış olan Sergi Evi her hangi büyük bir Avrupa merkezinin kıvanç duyabileceği kıratda bir eser olup Türkiyede arktektür alanında atılmış olan adımların en güzel örneklerinden birini teşkil edebilir.

III.

Yeni Türkiye için çizdiğim bu taslağı tamamlamak için şimdi de kısaca ekonomsal alanda duyulmakta olan başlıca reform temayüllerine temas edeceğim. Bu temayüller şüphesiz biraz evvel bahsettiğim hukuki, siyasî ve kültürel tedbirlere karşılıklı ve hakikî bir şekilde bağlıdırlar.

Daha öncede söylediğim gibi Türkiye — tabir caiz ise — bir merkantilizm çağına girmiş bulunmaktadır. Bu itibarla bugünkü ekonomsal siyasanın başlıca vasıfları ulusal bir otarşı temayülü ile beraber, koyu bir devletçiliktir. Her iki temayül ile herşeyden önce Türkiyeyi endüstrileştirmek, ve Türk ekonomisine bir dinamizm — kuvvaniyet — vermek amaçları güdülmektedir.

Gerçek bugün bütün dünyada otarşı temayülleri mevcuttur, fakat bir taraftan Fransa, Almanya gibi Avrupa ülkeleri ile diğer taraftan Balkanlar, İran, Çin gibi Avrupa ve Asya ülkelerinde görülen otarşiler arasında görülen derin ve temelli bazı farklar mevcut olduğunu unutmamak gerektir. Birinci gurupta bulunan ülkelerde güdülen gaye, yurtlarının yeniden ziraileşmesidir — *Réagrarisation* —. Bu amaca doğru yürümenin iki sebebi vardır. Otarşı ülküsüne elden geldiği kadar irişmek bu ülkü, meta-ekonomik ve özünden siyasal bir ülküdür. Bu suretle Liberal Kapitalizmin rejiminde yalnız endüstriye önem veren siyasanın, ekonomsal ve soysal yaşayışına girdiği istikrarsızlıkların önüne geçmek, az çok geride kalmış, tarım ülkelerinden ibaret olan ikinci gurup ülkelerde ise — Türkiye bunların içindedir — siyasal ergenlik için gerekli olan ekonomsal ergenliğe irişme amacı güdülmekte, ve bu sebeple endüstrileşmek suretiyle her alanda istihsal gücüne sahip olmağa çalışılmaktadır. Bütün bu ülkelerin yakın zamanlara kadar aynı zamanda siyasal ve ekonomsal zafları dolayısıyla birer koloni veya yarım koloni halinde olduklarını unutmamak gerektir.

Beş senelik plâni başarıldıktan sonra bile Anadolu tarımı Türk ulusal ekonomisinin bel kemiğini, özünü teşkil edecektir. Bugün çalışan nüfusun $\frac{4}{6}$ i çiftçidir. Bu noktaya işaret ettikten sonra bugünkü ekonomsal durumu araştıralım. Bu hususta ilk önce şu noktaları meydana çıkarmak gerektir. 1. Türk tarımı (ziraatı) her yere müsait tabiiğ şartlar altında bulunmamaktadır. Diğer taraftan muhtelif mintakalarda ayrı ayrı şartların mevcut olduğu görülür. 2. Tarıma elverişli toprakların ancak $\frac{1}{6}$ sı ekilmiştir. 3. İşletmelerde umumiyetle Avrupa ülkelerile karşılaştırılma azdır. Bütün zafları iki nok-

tadan izah etmek kabildir. 1. Ziraat işlerinin eski İmparatorluk hükûmetince ihmal edilmiş olması. 2. Tamamile eski ve değişmeyen - rukudî - *statique* bir tarım tekniği. Bu durum islâm akidelerinin hakim tesiri altında kalmış olan ananacı zihniyeti ve ülkenin genel fakirliği ile izah edilebilir. Çizdiğimiz tabloyu tamamlamak için nüfusun gayet zayıf olan kesafetini de ilâve etmek gerektir. Bu hususta bir fikir verebilmek için Fransanın $\frac{1}{3}$ ünden fazla bir saha işgal eden Türkiyeni Fransadaki 22 milyona karşılık ancak 16 milyon nüfusa sahip olduğunu söyleyebilirim. Türkiyede kilometre başına 18 nüfus düşer. Bu sayı Fransadaki kesafetin $\frac{1}{8}$ ünü, Alsaslorenin de $\frac{1}{7}$ sini teşkil eder. Halbuki Anadolulada bilhassa şark vilâyetlerinde nüfus kesafetinin 9 kişiye indiği mıntakalarda mevcuttur. Demek oluyor ki Türkiye boş bir ülkedir ve umumiyetle müsait olmıyan tabii şartlara rağmen çok daha büyük bir nüfusu kolaylıkla beslenebilir.

Türkiyedeki tarım işletmelerinin şekillerini inceden inceye araştırmak için kâfi istatistikler mevcut değildir. Buna rağmen, aşağı yukarı doğru bir fikir vermek üzere tarım faaliyetlerini umumiyetle küçük işletmeler içinde yapıldığı hatta bunların belki yarısının bir kaç hektarlık cüce işletmeleri - *exploitation naine* - şekillerini de aldığını söyleyebiliriz. Bunlardan mada Anadoluda bilhassa cenup vilâyetlerinde icar (*à ferme*) veya (*en propre régie*) olarak verilen büyük işletmeler mevcuttur. Fakat bunlar istisna teşkil ederler. Bir de bu işletmelerde çalışan işçiler, hakikî proleterler olmayup kendi toprakları ile geçinemiyen fakir köylülerden ibarettirler. Şehir sanatlarında çalışanların bile toprakla olan alâka ve münasebetleri tamamen kesilmemiştir. Meselâ Zonguldak madeninde veyahut fabrikalarda çalışanlar, ne kadar küçük olursa olsun birer parça toprağın sahibidirler. Gerçek bu hal fabrikalar için az çok mahzurludur. Fakat soysal bakımdan büyük faydaları vardır.

Nüfus kesafetindeki azlığın sebeplerinden biri arkası kesilmiyen harplerle oğranılan ziyanlardır. Bundan başka, harpten sonra Türkiye ile Yunanistan arasında mecburî bir nüfus mübadelesi yapılmıştır. Bu suretle memleketi terketmiş olan hemen hemen iki milyon gayri Türke karşılık 1934 e kadar Türkiyeye gelen mübadillerin sayısı 700.000 i geçmiş değildir. Bununla beraber bilhassa Bulgaristan ve Romanyadan gelen göçmenlerin akını devam etmektedir. Bu göçmenler daha ziyade Doğu Trakyasında yerleştirilerek kendilerine toprak ve saire dağıtılmaktadır. Değişmiyen, ilerlemiyen bir teknik ile çalışan ananalarna bağlı ve sermayeden

mahrum olan ekserî Türk köylüleri acınacak bir durumdadırlar. Köylünün gıdası azdır. Et hemen hemen hiç yenilmez denilebilir. Uzun harpler neticesinde köylerdeki erkeklerin miktarı azaldığından, kadınlar en ağır şartlar altında çalışmak mecburiyetinde bulunmaktadırlar. Bütün bunlara kredi şartlarındaki güçlüğü ve murabahacılığı da ilâve etmek gerektir. Bu kadar güç bir durumda bulunan köy ekonomisi ve tarım işlerini düzeltebilmek için Cumhuriyet hükümetinin ne kadar önemli reform hareketleri başarmak mecburiyetinde olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Gerçek şimdiye kadar bir çok fenalıkların önüne geçilmiştir. Ziraat bankasındaki kredi tedbirleri islah edilmiş, kredi kooperatifleri teşvik görmüştür. Ankara Yüksek Ziraat İstitüsünün elbirliği ile tarım işletme zararlarının yavaş yavaş islah edilmesine ve tohum seleksyonları yapılmasına çalışılmaktadır. Nihayet intanî hastalıklar ve bilhassa malarya ile yapılan muvaffakiyetli savaşları, yalnız sosyal sağlık kurumu bakımından değil, ulusal ekonomi için de önemli bir başarış olarak kaydetmek gerektir.

Tarım ekonomisine gelince, hayvan yetiştirilmesi ekin işleri kadar önemli bir duruma gelmemiştir. Gayet ağır bir vergiye bağlanmış olan ve başlıca koyun ve keçiden ibaret olan sürü hayvanlarını, ülkenin iç ihtiyaçlarına kâfi gelmekte, fakat meşhur tiftikleri veren Ankara keçileri bir tarafa bırakılacak olursa arsiulusal tecime elverişli bulunmamaktadırlar. Öküz, inek, manda gibi hayvanların miktarı nispeten azdır. Fransadaki gibi ancak $\frac{1}{3}$ ü kadardır. İslâm anaları ise domuz yetiştirilmesine mani olmuştur. Tarım ürünleri arasında buğday ve arpa başta gelirler. Fakat dış tecim işlerinde bilhassa tütün, pamuk, meyva ürünleri büyük bir rol oynamaktadırlar. Arsiulusal tecim alanında şu noktaları tespit etmek kabildir.

Gittikçe düşen halı satışları bir tarafa bırakılacak olursa Türk ihracatı daha yalnız tarım ve toprak altı ürünlerinden ibarettir. Tütün tek başına bütün ihracatın $\frac{1}{4}$ ünü teşkil eder. Dışarıya satılan diğer önemli maddeler de üzüm, incir, yumurta, fındık ve afyondan ibarettirler. Son zamanlarda bilhassa Almanyaya yapılan satışların tesirile pamuk, yün ve tiftik gibi malların ihraç fiyatlarında dikkate değer yükselmeler görülmüştür. İthalât eşyası, iplik ve mensucat - bilhassa pamuklular - demircilik, makineler, yakılacak maddeler, kâat, şeker ve kalori erzakı gibi mallardan ibarettir, Genel savaştan önce, ve savaşı takip eden bir kaç yılda görülen gayet garip bir hâdise de tarım ülkesi olan Türkiyenin yabancı memleketlerden buğday satın almağa mecbur olmuş olmasıdır.

Hükümet tecim politikasına ait genel tedbirlerle ihrac edilen ürünlerin kalitelerini kontrol altında bulundurmak veyahut Türkofis gibi ihracat işlerini muntazaman idare eden müesseseler kurmak suretile ihrac faaliyetlerini teşvik etmek için elinden geleni yapmaktadır. Buna rağmen Türkiye'nin bugünkü ekonomi politikasının siklet merkezinde endüstri politikasının mevcut bulunduğu meydandadır. Bu politikanın amacı, Türkiyede kullanılan tabirle yabancı ülkelere bağılıktan kurtulmak, şimdiye kadar ithal edilen başlıca mataları Türkiyede istihsal edebilmektir.

Yeni Türkiye'nin, yukarda bahsetmiş olduğumuz kapitalist kısımlarını bilhassa endüstri alanında buluruz. İki yıl önce, sanaileşmek için yapılan beş senelik plânın tatbikatı sūratlı adımlarla ilerlemektedir. Daha 1927 den itibaren ulusal bir endüstrinin teşekkülü için bir çok teşvik tedbirlerinin ihtiva eden özel bir yasa çıkarılmış bu maddelerin bazıları 1933 te tadil edilmiştir. Yardım edilen yeni fabrikalara gösterilen başlıca kolaylıklar ham maddeler ve makineler için gümrük rüsumlarından muaf tutulmak vergilerde bazı istisna ve kolaylıklarla Devlet mubayaatında bahsedilen ruhcaniyetlerden ibarettir. Koyu himayeci bir gümrük politikasının da bu saydığımız tedbirlerin yanında geldiğini ve onları tamamlamış olduğu söylenmeğe lüzum yoktur. Sırası gelmişken böyle bir politikanın ancak esavaştan sonra başarılabilir devreye gelmiş olduğunu, eski kapitülasyonların yurdun ihtiyaçlarına uygun ve mustakil bir gümrük politikası güdülmesine meydan vermediğini söylemek isterim. 1927 "teşviki mesai" kanunu ile fabrikalardaki iş rakamlarının dikkate değer bir şekilde yükselmiş olmasına rağmen bu rejimin bazı kısımları da olduğuna işaret edelim. Meselâ yeniden kurulan endüstri branşları arasında az çok nisbetsizlik olduğu gibi ulusal bakımdan önemli olan şahsî teşebbüs eksikliği de dikkate değer bir nokta teşkil etmektedir. İşte yeni kanun bu mahzurlara karşı gelmeye çalışmaktadır. Diğer taraftan devlet te muhtelif endüstri branşlarında işletmeler kurulmakta ve bunların finans işleri İşbankası, Sümerbank gibi kurumlar tarafından idare edilmektedir. Yalnız amme kurumları ihtiyaçları için değil geniş mikyasta serbest piyasa için de çalışan Devlet fabrikaları, tütün, tuz, ilh. gibi malî inhisarlardan sarfınazar, mensucat (bilhassa pamuk) ayakkabı, şeker, maden endüstrisi (kok, kükürt, ilâh) gibi endüstriyel kurumları ihtiva etmektedir. Pek yakından "Beş şenelik plâna," göre sellulos seramik ve kimya endüstrileri de kurulacaktır. Ayrıca askerî bakımdan çok önemli olan demir endüstrisi de kurulmak üzeredir. İnteresan olan bir nokta da

bütün endüstri planının tatbikinde fevkalâde finans vasıtalarına baş vurulmamış olmasıdır.

Sovyet Rusyasından bir pamuklu mensucat fabrikasının kurulması için alınan (aynî kredi) dışında, her hangi bir yabancı finans yardımına baş vurulmuş değildir.

Daha yukarda da işaret etmiş olduğum gibi, özel endüstri alanında da büyük adımlar atılmıştır. Devletin buna rağmen bir çok endüstri alanlarında geniş faaliyetlerde bulunmasının sebepleri şunlardır: 1 - Genel bir devletçilik temayülünün belki de Sovyet Rusyada elde edilen muvaffakiyetlerin tesiri altında bir nevi ekonomi dirijenin - plânlı ekonominin - Türkiyede gittikçe meydan alması. 2 - Daha önce de söylemiş olduğumuz gibi şahsi teşebbüsün yakın zamanlara kadar "öz türk" çevrelerde inkişaf etmemiş bulunması. Bu keyfiyet harpten önce endüstri ve tecim işlerinin hemen yalnız gayri Türklerin elinde bulunması, Türk unsurunun, köylü, asker veya memur veziyetinde, bulunmasından dolayı ekonomsal kabiliyetinin inkişaf edememesi ile izah edilebilir.

Milliyetçi ve devletçi olan ekonomi politikası Türk ekonomisinde, eskiden önemli rollâr oynamış olan yabancı kapitalin tesirlerini tahdit etmek için tedbirler almıştır. İmtiyazlar yeniden uzatılmamakta, ve yabancı sosyetelerin ellerindeki, amme hizmetleriyle uğrasan teşebbüslerin devletçe satın alınmasına gayret edilmektedir. Bu milliyetçi politikanın her alandan ziyade transport ekonomisinde güdüldüğü meydandadır. Bu suretle pek küçük bir kısım müstesna olmak üzere bütün demiryolları devletin elinde bulunmaktadır. Diğer taraftan ekonomsal veya süel bakımdan önemli olan bir çok yeni hatların yapılmasına devam edilmektedir. Aynıyle deniz tecim filosuna da önem verilmiş ve millileştirilmiştir. Devlet liman sosyetelerini satın almış olduğu gibi, telefon, hava gazı ve elektrik gibi yabancı sosyetelerin de Türk kurumları halini alacağı muhtemel görülmektedir. Yabancı kapitalin bu yeni şekillere azçok iştirak ettirileceği tabiiğdir. Bütün bu özen ve çalışmaların, sağlam finans temelleri üzerinde yapılmış olması da ayrıca dikkate değer bir noktadır. Bugünkü durum ile Osmanlı İmparatorluğunun dillere destan olmuş olan finansı arasında ne derin ne büyük bir ayrılık göze çarpmaktadır! Boğazına kadar haysiyet kırıcı şartlar altında âktedilmiş borçlara batmış olan imparatorluk, maaş tevzii gibi iç borçlarını bile, intizamla ödeyecek bir durumda bulunmıyordu. Bu suretle toplanan borçlar, büyük yekûnlar tutmakta, zavallı memurlar, gündelik ihtiyaçlarını temin için, aylıklarının bazan % 50 ye kadar çı-

kan ağır faizlerle murabahacılara kırdırmak mecburiyetinde kalmakta idiler. Bu halin aksine olarak, Cumhuriyet hükümeti, iç ve dış borçlarını, (düyunu umumiye) büyük bir intizamla ödeyebilmektedir. Bütçenin gerginliği ve vergilerin belki de yurdun ekonomsal kuvvetleri için biraz ağır olduğu meydanda olmakla beraber, tam ve mükemmel bir bütçe denkliğinin Cumhuriyet finansında yer alması olduğunu söylemek lâzımdır. Türk parası da beş yıldan beri iyi halini muhafaza etmektedir. Gerçek Türk parasının istikrarı başka bir çok ülkelerde olduğu gibi, gayet sıkı tutulan döviz tahdidatı ile korunmaktadır. Fakat bu suretle bir enflasyon politikası gütmek gibi tehlikeli yollar üzerinde yürümekten çekinilmektedir. Tecim bilânçosu 1929 a kadar gayet büyük açıklar verdikten sonra aktif bir bakiye ile kapanmağa başlamışdır. Bunun sebebini ekonomsal krizden önceki kalkınma - *essor* - devrine göre ihracatın % 50 düşmüş olmasına karşılık, altın para ile yapılan ithalâtın ancak $\frac{1}{3}$ üne kadar inmiş olmasında aramak gerektir.

1934 te, Türkiye ihracatının nüfus başına düşen miktarı Fransa'daki rakkamın $\frac{1}{4}$ üne müsavi, Lehistan ve Yugoslavyadaki miktardan ise üstün olmuştur. Gayet sıkı olan tecim politikasi bazan da bir parça ifrat ve mubalâğaya varan bir himayecilikle beraber yürümektedir. Çok yüksek bir gümrük tarifesi yanında ziyadesile tahdit edici bir kontenjanman sisteminin yer almış olduğu görülmektedir. Bu son tedbir para durumuna ait zaruretler ve, List' in esaslarını kurmuş olduğu bir nevi "terbiyevî himayecilik,, zihniyetile izah edilebilir. Nihayet Türkiyenin (takas antlaşmaları) sistemine girmiş olduğu da malûmdur. Ekonomi bakanı Celâl Bayarın, geçenlerde söylemiş olduğuna göre, bütün Türk ihracat ve ithalâtının $\frac{4}{6}$ i klerin anlaşmalarile bağlı olan ülkelerle yapılmaktadır.

*
*
*

Bu suretle yeni Türkiyede, ulusal yaşayışın bütün alanlarında yapılmış olan kalkınma hamlelerini, kısaca anlatmış bulunuyorum. Sayın dinleyicilerim, belki de bu taslağın, tarafımdan bir parça mübalağa ile çizilmiş olduğunu düşüneceklerdir. Böyle bir itiraza, şu suretle karşılık verebilirim: şüphe yok ki Türkiyede de her hangi diğer bir ülkede olduğu gibi, bir çok yanlış ve kusurlu işler yapılmıştır. Aynile bugünkü soysal ve ekonomsal yaşayışın her bakımdan kusursuz ve ideal olmadığı da meydandadır. Fakat bana kalırsa Türkiyenin soysal, kültürel ve ekonomsal kurumları ile Fransa, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerin benzer kurumlarını sa-

dece mukayese etmek, yanlış bir yol üzerinde yürümek olur. Türk Devletinin büyük harpten sonra içinde bulunduğu feci durumu göz önünden uzak tutmamak gerektir. Diğer taraftan büyük bir soysal kudret, tabiiğ şartların müsadese, ve eskizamanlardan beri tecim ve endüstri alanlarında kazanılan tecrübelerle, ulusal birliklerini elde etmiş olan batı devletleri ile Türkiye arasında derin farklar mevcut olduğunu hatırlamak icap eder. Büyük harpten yorgun ve zayıf çıkan Türkiye, ergenliğine kavuşarak, eski imparatorluğun yıkıntıları üzerinde yeni bir devlet ve ekonomi kurmak için tekrar harp etmek mecburiyetinde kalmıştır. İşte bütün bu sebeplerden dolayı yokluklar içinde kurulmuş olan yeni Türkiyeden bahsederken henüz tamamlanmamış bir eseri inceden inceye tenkid etmekten, şu veya bu suretle daha iyi yapabileceğini söylemekten ziyade, akıllara hayret veren muvaffakiyetlerinden bahsetmek daha muvafiktir kanaatindeyim. Esasen gerek hükümet gerek Türk gençliği, kurulan büyük eserin gelecek zamanlar içinde daha ne gibi eksiklikleri olduğunun farkındadırlar. Bunların en başlıcalarını saymakla iktifa edelim.

Siyasa alanında en önde yapılacak işlerden biri, idare mekanizmasının yeni bir organizasyonla düzen altına alınmasıdır. Bu önemli işe kısmen başlanılmıştır. Fakat bütün idare makinesine inkılâp terbiyesi ile yetişmiş, bilgi sahibi memurları getirmekle, bu mesele tamamen halledilmiş olmaz. Devlet müessiselerinde, finans güçlükleri dolayısıyla, bir parça alçak mikâs ile ödenilen maaşların, itiraz kabul etmez bazı mahzurları meydana çıkardığına şüphe yoktur. Böyle bir maaş politikasının sanıldığı kadar büyük masrafları icap ettirmeyeceği, çünkü çalışma şartlarının iyileşmesi neticesinde elde edilecek daha büyük randmanla mevcut idare kadrolarının daraltılabileceği düşünülebilir.

Kültürel alanlarda şimdiye kadar başarılmış olan reformlara devam edilmesi kâfidir. Bu amaçların en başlıcalarından biri, köylerde ilk öğretimi yaymaktan ibarettir. Yüksek ve Üniversite öğretimine gelince, burada yapılacak iş, hakikaten ilmî yani mustakil, tenkitci, mesuliyet duygusuna sahip bir zihniyetin teşekkülüne çalışmaktır. Ancak bu suretle arsiulusal bilgi kazançları memleket için verimli ve hayırlı bir şekilde kullanılmış olur. Diğer taraftan milliyetçi temayüllere yer ayırmak lüzumu meydanda olmakla beraber bu alanda yapılabilecek bazı ifratların bizzat ulusal menfaatlara zarar verebileceğini unutmamak gerektir.

Halledilmesi en güç olan meselelerin ekonomi alanında bulun-

duğuna şüphe yoktur. Önümüzdeki yıllarda en büyük özenin her halde ulusal endüstriye verileceği tahmin edilebilir. Bu yolda yürürken süel bakımdan büyük bir önemi olmamak şartıyla "sırf ekonomsal „ bakımdan yurdun tabiiğ şartlarına uygun olmıyan endüstrileri kurmaktan çekinmelidir. Umumiyetle denilebilir ki yeni endüstri kurulurken ham maddeleri memlekette çıkan branşları seçmekle iktifa etmek gerektir. Türkiyedeki yeni Endüstri politikasının bu yolu tutmuş olduğunu kıvançla söylemek kabildir. Bu siyasa zamanımızdaki endüstriyel yeni merkantilizmden olduğu kadar Listin bir yüzyıl önce izah etmiş olduğu prensiplerden de ilham almış gözükmektedir. Bu sebeple List'in temellerini kurmuş olduğu ekonomsal politikayı kullananların bir büyük iktisatçı tarafından kitabının başına konulmuş olan şu cümleyi unutmamaları lâzımdır: "Hem vatan, hem insaniyet!„ Bu ifadeden maksat, bir himaye politikası güdülmesi, fakat bunun ancak terbiyevî bir himayecilik olmasını istemektir. Böyle bir siyasanın son amacı, müsavi ekonomsal şartlar altında çalışacak bir hale gelmiş olan ulusların iç ve arısı-ulusal ekonomi alanlarında tam bir mübadele serbestisiyle faaliyette bulunabilmeleridir. Ulusal istihsal politikasında ülkenin tabiiğ şartlarını da ayrıca göz önünde bulundurmak gerektir.

Tarım daha uzun müddet Türk ekonomisinin bel kemiğini teşkil etmekte devam edecektir. Toprak ürünlerinin mıkdarını çoğaltmak, kalitesinin iyileştirmek, köylünün sağlığını ve bilgisini arttırmak, kendisini biraz daha refah ile yaşayabilecek bir hale sokacak toprakların sahibi kılmak için bu alanlarda yapılacak yüzlerce önemli işler vardır. Köylüye, tarım tekniğindeki yenilikleri ve bilhassa gübre kullanmasını, tohum seçmesini öğretmek, bazı mın-takalar için çok önemli olan sulama işlerini ilerletmek, tarım kredisini organizasyonunu tamamilen başarmak ve yaymak, rasyonel usullerle hayvan yetiştirmeği teşvik etmek, ihraç edilecek meyva ve sebzeleri standartlara bağlamak ilah.. İşte büyük bir özen ve bir çok para yapılabilecek olan bütün bu işlerin başarılmasıyla, ulusal ekonomi büyük bir kalkınmaya kavuşabilecektir.

Türkiyede kurulmakta ve tekâmül etmekte olan hususî ve devlet ekonomilerinden mürekkep rejimin - *économie mixte*- in ihtiyaçlarına uygun ve nafız görüşlere dayanacak yeni bir finans reformunun da her gün bir parça daha zarurî bir hal aldığını söylemek isterim.

Sözlerime, Türkiyede kurulan bu yeni ve büyük eserin, ulu devlet başkanı, önder Kamâl Atatürkün uyandırdığı ulusal azim ve irade sayesinde, geçen zamanlarda olduğu kadar gelecekte de muvaffakiyetle başarılacağına kuvvetli bir inançla bağlı olduğunu söyleyerek, nihayet veriyorum.

Prof. Dr. F. NEUMARK

Istanbul Üniversitesi Ekonomi Profesörü

(Türkçeye çeviren :

Doçent AHMED ALİ ÖZÜKEN)